

نگاهی به پیشینه آرامگاه خواجه ربیع

ساکن قدیمی نوغان

فاطمه عامل نیک

یکی از نام‌های آشنا در بین اماکن زیارتی مشهد، آرامگاه خواجه ربیع است. آرامگاه خواجه ربیع که یکی از اماکن زیارتی پر رونق است، در انتهای خیابان عبادی قرار دارد، خیابانی که در گذشته به نام خواجه ربیع شناخته می‌شد و در حافظه تاریخی مردم مشهد دارای ویژگی خاصی است. در این شماره با هم سری به این آرامگاه زده و با این همسایه حرم امام رضا(ع) بیشتر آشنا می‌شویم.

استاندار مهاجر

دیار خراسان در طول تاریخ هم زادگاه مردان و زنان بزرگی بوده است و هم در طول تاریخ افراد مشهور و صاحب نام بسیاری به آن هجرت کرده‌اند. ربیع ابن خثیم یکی از همین بزرگان است که در نیمه عمر خویش، سرزمین خراسان را به عنوان محل زندگی انتخاب کرده و به نوغان هجرت کرده است. او یکی از استانداران و یاران امام علی(ع) بوده است. خواجه ربیع در نیمه دوم قرن اول هجری به نوغان هجرت کرده است. او از حدود سال‌های ۳۵ و ۳۶ هجری قمری در خراسان اقامت داشته و تا پایان حیاتش نوغان را ترک نکرده است. خواجه در تاریخ اسلام فردی شناخته شده است. او یکی از یاران صمیمی ابن مسعود، صحابی معروف پیامبر بوده و در زهد مشهور بوده است.

آرامگاه تاریخ

درباره خواجه ربیع در تاریخ آمده است که او در زهد و پارسایی شهره بود و در بین مردم مقام و منزلتی داشت. ارادت مردم به خواجه تنها به زمان حیاتش متوقف نبود و پس از رحلت، آرامگاهش در طول چهارده قرن محل رفت و آمد زائران شد. هنوز هم زائرانی که به قصد زیارت حرم امام رضا(ع) به مشهد می‌آیند، آرامگاه خواجه ربیع را از یاد نبرده و به اندازه توقفی هر چند کوتاه سری به این مکان می‌زنند. تاریخ احداث آرامگاه اولیه خواجه ربیع مشخص نیست، اما نوشته‌های تاریخ نویسان بیشتر از این حکایت دارد که بنای کنونی در عصر صفوی بنیان گذاشته شده است. در سال ۱۰۳۱ هجری قمری به امر شاه عباس صفوی و به دست یکی از سادات رضوی به نام «میرزا افلغ» ساخته شده است. این بنا که از آثار نیمه اول قرن یازدهم هجری قمری و از بناهای مهم دوره شاه عباس صفوی در خراسان است، در میان باغی وسیع قرار دارد که در گذشته وسعت بیشتری داشته است. گنبد کاشیکاری بقعه را در سال ۱۳۴۷ شمسی سازمان ملی حفاظت آثار باستانی مرمت کرده است. این اثر در تاریخ ۱۵ دی ۱۳۱۰ با شماره ثبت ۱۴۲ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسید. روی قبر ضریحی مجلل قرار گرفته و دیوارهای بقعه با کاشیکاری‌های معرق و ممتاز و گچبری‌های زیبا تزئین گردیده است. همچنین کتیبه‌های خوش نقش با زمینه لاجوردی با خط سفید و به قلم زیبای علیرضا عباسی خطاط معروف عصر صفوی از دیگر آثار مورد توجه در این بقعه هستند. از دیگر نکات تاریخی و قابل توجه در مورد خواجه ربیع این است که در وقفنامه به جامانده از مدرسه پریراد مشهد، بنای آن مدرسه (پریراد خانم) از اولاد خواجه ربیع معرفی شده است.

آرامستانی برای مشهدالرضا(ع)

سنت خاکسپاری درگذشتگان در آرامگاه افراد مورد احترام از گذشته بسیار دور رواج داشته است. باغ خواجه ربیع نیز به خاطر همین سنت و علاقه مردم در طول سالیان به یکی از آرامستان‌های معروف مشهد، تبدیل شده است. جد قاجارها (فتحعلی خان) نیز که در سال ۱۱۳۹ قمری توسط نادرقلی افشار در همان باغ کشته شده در زیر گنبد مقبره خواجه مدفون است.

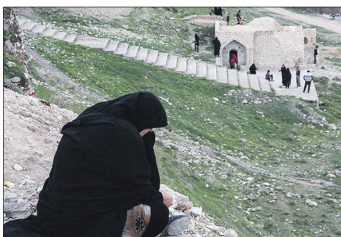
گزارش قدس از بزرگ‌ترین پیاده روی جنوب کشور در سالروز شهادت امام رضا(ع)

تا قدمگاه

الهام غفوری

محمد، چهل ساله است. ترگس‌ها را با دست خودش پیاده است. هر ۲۰ شاخه را با یک برگ گل می‌بندد و داخل جعبه می‌گذارد. جعبه‌ها را تند تند سوار ماشین می‌کند. دلش هوایی شده است. می‌گوید: «امسال یک بار ماشین را نذر آقا کرده ام. می‌خواهم ببرم قدمگاه. تا حالا هر چه خواسته ام از همان صاحب کریم گرفته ام. امسال آمده ام که فقط خدمت کنم. این‌ها را ببین. خرما هم هست. امروز و فردا کارم همین است»، چند ساعت بعد می‌بینمش: نشسته است میان راه. خرماها را توی یک سینی بزرگ پیچیده و روی سر گرفته است. دست‌های زائران که خرما برمی دارد، اشک‌های او هم به زمین بوسه می‌زند.

بکان، محله تاریخ

بکان، محله‌ای از ارجان یا ارگان است. بنا بر مستندات بسیار، زمانی که امام رضا(ع) از مدینه به سمت طوس حرکت می‌کردند، شب را در مسجد جامع بکان که آن زمان در مرکز ارجان واقع بود، بیتوته کردند. از این رو، به این محل قدمگاه اطلاق می‌شود و روستایی در کنار آن به وجود آمد که امروزه به نام روستای امام

رضاع) مشهور است. مسجد جامع بکان در شمال شهرستان بهبهان در کنار رودخانه تاب و شهر قدیم ارجان واقع شده و بنای کنونی مسجد، ساده و کوچک شامل شبستان گنبدداری است که با استفاده از مصالح سنگ و گچ ساخته شده است. بنای اولیه مسجد، منسوب به قرن‌های اولیه اسلامی است و در گذشته دارای کتیبه‌های تاریخی و قرآنی بوده است.

ظاهراً این قدمگاه در عهد دیلمیان بنا شده و در طول تاریخ هر زمان که تخریب شد، تعمیری نه چندان اساسی در آن صورت گرفته است.

وضعیت کنونی بنای قدمگاه مسجد جامع بکان مخروبه است. اگر چه در نگهداری آن حفاظت لازم صورت می‌گیرد، اما نیاز به مرمت و بازسازی دارد. در منطقه بکان حمام و پل قدیمی مخروبه نیز وجود دارد. حمام بکان جزو زیباترین و با ارزش‌ترین بناهای تاریخی دوره اسلامی بهبهان است و از نظر معماری دارای اهمیت می‌باشد.

بنا شامل یک حیاط در سمت شمال است که ساختمان اصلی در قسمت جنوبی آن قرار گرفته است. این بنای محقر که در ساحل شرقی رود مارون و به فاصله کمی در غرب کارخانه سیمان بهبهان است، نوشته‌ای بر سر در ورودی خود دارد:

گر میسر نشود بوسه زخم پایش را
هر کجا پای نهد بوسه زخم جایش را

حالا این بوسه گاه قدیمی از پس سال‌ها قدمت، چشم انتظار برپایی آیین پرشور پیاده روی هزاران عاشق و دلداده از گوشه و کنار سرزمین خوزستان، در روز شهادت مولای خود است.

اربعینگی دیگرمه

دویست سال است که مردم شهرهای ارجان، بهبهان، منصوریه و دیگر شهرها و روستاهای اطراف، آخرین روز ماه صفر مصادف با سالروز شهادت علی بن موسی الرضا(ع)، به شوق زیارت امام هشتم، پای پیاده به سوی قدمگاه منسوب به امام رضا(ع) واقع در مسجد جامع بکان می‌آیند. مردم این مناطق با اجتماع در امامزادگان و مساجد بهبهان و منصوریه، در یک مراسم هماهنگ به سمت قدمگاه و مسجد تاریخی این شهر، به صورت پیاده حرکت کرده و مسیری حدود ۱۳ کیلومتر را پای پیاده طی می‌کنند. در مسیر پیاده‌روی تا مقصد که مسجد جامع بکان است، افزون بر پذیرایی توسط موبک‌های رضوی، عزاداری‌های دسته جمعی و گروهی و گاه تعزیه خوانی‌های محلی نیز برپا می‌شود. این آیین با شکوه که در سال‌های اخیر در رسانه‌های سراسری بویژه رسانه ملی هم بازتاب بسیاری داشته است، به عنوان باشکوه‌ترین و طولانی‌ترین مراسم جنوب کشور شناخته می‌شود.

بیمناج

شهر ترگس‌ها و اروکا

بهبهان یکی از قدیمی‌ترین شهرهای استان خوزستان است که قدمت آن به هزاره دوم پیش از میلاد بر می‌گردد. این شهرستان در جنوب غربی استان و در فاصله ۱۸۰ کیلومتری اهواز قرار دارد. اگر برای خوزستان با توجه به شاخص‌های جوی آن سه نوع آب و هوای بیابانی و نیمه بیابانی و کوهستانی در نظر بگیریم، بهبهان آب و هوایی نیمه بیابانی و یا کوهپایه‌ای دارد. طبیعتی که این شهر زیبا را پذیرای ترگس‌های شهلا کرده است. بهبهان بر از ترگس‌هایی است که در گرمای ملایم پاییز و زمستان این منطقه آماده برداشت می‌شوند. گل دهی ترگس همه ساله از نیمه دوم سال آغاز و تا پایان بهمن و گاهی نیز نیمه اول اسفند در بهبهان ادامه دارد. بهبهان کنونی یا ارجان قدیم، شهری است با دیدنی‌های بسیار، مسجد جامع شهر، امامزاده حیدر، بافت تاریخی شهر، راسته بازار قدیمی‌ترین بازار شهر است که در زمان گذشته مرکز ثقل تجاری شهر بهبهان و حومه آن بوده است.